

A kontrasztív topik inverzhatókori rejtélye – ami nincs is

Farkas Judit (PTE) – Alberti Gábor (PTE)

Kiindulópontunk É. Kiss (2002:25) *hatókori elve*: a magyarban az ige előtti bővítmények hatóköri sorrendje megfelel a szórendnek (1a-a'), kivéve a kontrasztív topik specifikálójában álló kvantorkifejezést (1b). Utóbbinak mintha inverz hatóköre lenne, hiszen az (1b) jelentése nem az (1a')-ével egyezik meg ('az összes regény népszerűtlen'), hanem az (1a)-ével ('kevés a szorgalmas diák'). Az erre az inverzhatókori rejtélyre (IHR) kidolgozott Gyuris-féle (2009:150) megoldási javaslat egyik eleme az alábbi – megmagyarázatlan – megfigyelés: csak azok a kontrasztív topikot tartalmazó magyar mondatok jól formáltak, amelyeknek van egy olyan jól formált megfelelőjük, amelyben e kifejezés posztverbálisan helyezkedik el.

- (1) a. **K**evés diák olvasott (el) **MIND**en regényt [?](el).
a'. **MIND**en regényt**K**evés diák olvasott el.
b. [^]**MIND**en regényt # **K**evés diák olvasott el.

Olyan magyarázatot javasolunk az IHR-re, amelynek ötletét a (2) példasorban bemutatott deverbális főnévi fejű komplex DP-s mondatok sugallták. Ugyanaz a szósor az intonációtól függően azt is jelentheti, hogy mind X, mind Y kolléga esetében ellenzem az elbocsátást (2a), de úgy is érthető, hogy az együttes elbocsátásukat ellenzem (2a'). A (2a) jelentés levezetését a kvantor-jegy felszivárgására alapíthatjuk, általánosítva Kenesei (1998:223–225) fókuszjegy-perkolációs javaslatát: a felszivárgó **MIND** tényező mintha az *elküldés* N fejhez kapcsolódna, a tárgyi kifejezésnek mondat szintű kvantorértelmezést adva ('mindkét elbocsátást ellenzem'). A (2a') jelentés közvetlenül adódik a kvantornak a főnévi kifejezésen belüli hatókörrel való értelmezéséből, azzal egyenértékű szósort nyújtva, hogy 'ellenzem, hogy mindkét kollégát elbocsássák'.

- (2) a. [**MIND**két **KOLL**égának az **EL**küldését] **EL**lenzem.
a'. [^][**MIND**két kollégának az **el**küldését] # **EL**lenzem.
b. **MIND**két **KOLL**égának **EL**lenzem az **EL**küldését.
b'. [^]**MIND**két kollégának # **EL**lenzem az **el**küldését.

A kétértelműség a birtokos „megszökését” követően is fennmarad (2b-b'). Erről az Alberti (2004) által javasolt maradványmozgatás (MM) úgy adhat számot, hogy mindkét mondat esetében (függetlenül attól, hogy a jegyperkolációs *intermezzo* bekövetkezik-e) a tárgyi DP úgy emelkedik preverbális operátorpozícióba – kvantorba (2b), illetve kontrasztív topikba (2b') –, hogy jobb szélét kivetí magából (azaz az *elküldését* komponenst).

Azt feltételezve, hogy az (1a) mondatból (mint Gyuris-féle „jól formált megfelelőből”) ugyanilyen maradványmozgatással hozzuk létre az (1b)-t a [**MIND**en regényt el] összetevőt k-topikalizálva a fókusz fölött (miután extraktáljuk az *el* „jobb szélét”), IHR-ről beszélni okafogyottá válik, hiszen az (1a)-beli $F > Q$ hatóköri sorrenden a MM nem változtathat.

Alberti 2004. Climbing for Aspect... In *Verb Clusters...* Benjamins.

É. Kiss 2002. *The Syntax of Hungarian*. CUP.

Gyuris 2009. *The Semantics and Pragmatics of the Contrastive Topic...* Lexica.

Kenesei 1998. Argumentumszerkezet és VP-fókusz. JATE.